

<https://helda.helsinki.fi>

---

## Rune Ervik, Nanna Kildal og Even Nilsen (Red.): New Contractualism in European Welfare State Policies

Kettunen, Pauli Tapio

2018

---

Kettunen , P T 2018 , ' Rune Ervik, Nanna Kildal og Even Nilsen (Red.): New Contractualism in European Welfare State Policies ' , Norsk sosiologisk tidsskrift , vol. 2 , nr. 1 , s. 103-106 . <https://doi.org/10.18261>

---

<http://hdl.handle.net/10138/236763>

<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-01-10>

---

cc\_by\_nc

publishedVersion

---

*Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.*

*This is an electronic reprint of the original article.*

*This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.*

*Please cite the original version.*

## Bokanmeldelse

Rune Ervik, Nanna Kildal og Even Nilsen (Red.)

*New Contractualism in European Welfare State Policies*

Farnham: Ashgate 2015, 218 sider

ISBN: 978-1472445056

Pauli Kettunen

Professor

Institutt for politikk og økonomi, Helsingfors universitet

[pauli.kettunen@helsinki.fi](mailto:pauli.kettunen@helsinki.fi)

Politiska argument för välfärdsstatsreformer framför krav på «modernisering», vilket något paradoxalt legitimeras med antropologiska invarianter. I forskningsdebatter har begreppet «ny kontraktualism» sedan 1990-talet hänvisat till en sådan diskursiv dualism. Främjandet av individuellt aktörskap genom att sammankoppla rättigheter med skyldigheter framträder som ett nytt svar på välfärdsstatens strukturella problem och nya utmaningar. Villkorligheten i socialpolitiken legitimeras med hjälp av reciprocitetsprincipen som uppfattas som samhällslivets bestående grundval.

Ett forskningsprojekt vid Rokkansenteret har fördjupat sig i den nya kontraktualismens innehåll och roll i välfärdsstatens omvandling, och resultat utgavs i form av en bok redigerad av Rune Ervik, Nanna Kildal och Even Nilssen. Förutom redaktörerna har Simon Birnbaum från Stockholm, Jean-Michel Bonvin och Emilie Rosenstein från Genève, Jørn Henrik Petersen från Odense och Patrick John Ring från Glasgow bidragit med kapitel i boken.

Författarna ifrågasätter möjligheten att använda en samhällsteoretiskt och filosofiskt grundad reciprocitetsprincip som legitimering för villkorligheten i det kontrakttänkande som blivit inflytelserikt i socialpolitiken. De belyser det politiska och ideologiska innehållet i det nya kontrakttänkandet genom att kontrastera det med de principer som enligt författarna styrde byggandet av välfärdsstaten. I verkets kapitel granskar författarna olika politikområden och olika europeiska länder med varierande välfärdsstatstraditioner: Norge, Danmark och Sverige samt Schweiz, Tyskland och Storbritannien. Boken är ett viktigt bidrag till en komparativ diskussion som ofta, om inte i detta verk, också omfattar icke-europeiska fall såsom Australien och Nya Zeeland.

Det finns flera olika aspekter vid de fenomen som boken granskar som ny kontraktualism. De innebär förändringar i de politiska målsättningar som omformar socialpolitiska institutioner och i dessa institutioners funktionssätt samt i hur välfärdsstatliga praktiker ingår i och möter människornas vardagsliv. I samband med den nygamla fokusen på individuellt beteende framhävs individens egna ansvar, aktivering och förstärkt kostnadsmedvetenhet, något som i effektivitetens och den ekonomiska hållbarhetens namn också främjas på institutionell nivå, med *New Public Management* och marknads- eller kvasi-marknadsbaserade lösningar som rättesnöre. Marknadsprincipen med köpare och säljare och reciprocitetsprincipen mellan rättigheter och skyldigheter kopplas samman, legitimeras med varandra och framställs som allmängiltiga.

Enligt ett centralt argument i boken fungerar den nya kontraktualismen som en väsentlig faktor i en konvergens av de olika europeiska välfärdsmodeller som författarna icke-övertäckande med stöd av Gøsta Esping-Andersen skiljer emellan. Att *policy*-reformer i den nya kontraktualismens anda vållar konkreta sociala konsekvenser kommer tydligt till uttryck i den tyska arbetsmarknadens utveckling sedan Hartz-reformerna infördes (Kildal och Nilssen), i aktiveringsidéernas tillämpning i socialförsäkring och socialhjälp i Schweiz (Bonvin och Rosenstein), och i övergången från pensionssystem med bestämda förmåner till «pensionskontrakt» med bestämda bidrag i Storbritannien (Ring; Ervik och Nilssen). Enligt bokens argumentation är det emellertid från grundprinciperna i den nordiska modellen som den nya kontraktualismen särskilt markant avviker.

Såsom så ofta i den nordiska diskussionen framstår den nordiska modellen – representerad visserligen endast av Danmark, Norge och Sverige – även i denna bok som ett exceptionellt konsistent verkställande av de principer som under de europeiska välfärdsstaternas byggningsstid gestaltades som universella framtidsvisioner. De innebar framförallt ovillkorliga sociala rättigheter som en beståndsdel av medborgarskapet. Ett av bokens huvudbudskap är att den nya kontraktualismens inbyggda villkorlighet utgör en väsentlig omvandling i den nordiska modellens normativa fundament.

Detta argument har många välmotiverade, viktiga och dagsaktuella aspekter. Den villkorlighet som ingår i sammanflätningen av rättigheter och skyldigheter är i strid med det sociala medborgarskapet enligt T. H. Marshall, och lika lite passar den ihop med de liberal-egalitära reciprocitetsidéer som John Rawls utvecklade i sin teori om rättvisa. När socialpolitisk villkorlighet blir byggd på asymmetriska socioekonomiska strukturer och maktförhållanden tenderar den att inskränka individuell autonomi. Denna slutsats är väl grundad och kommer genomgående fram i bokens olika kapitel.

Författarna tar också upp frågan om kontraktualismens emancipatoriska potential. I sitt teoretiska kapitel öppnar Birnbaum intressanta perspektiv till utvecklingen av välfärds-kontraktualismen som en motvikt till den socialpolitiska villkorligheten. Detta kunde nås genom att sammanfoga centrala element av Marshalls teori om medborgarskap och rättigheter, Rawls' liberal-egalitära teori om rättvisa och den republikanska traditionen med sina idéer om aktivt medborgarskap. Bonvin och Rosenstein för sin del kritiserar den schweiziska socialpolitikens villkorlighet genom att kontrastera den mot Amartya Sen's kapabilitetsteori. De framför ett argument för en kontraktualism som i enlighet med kapabilitetsteorin kunde innebära ett genuint deltagande av alla berörda parter. I sin analys av brittisk pensionspolitik relaterar Ring idéen av pensionskontraktet till Anna Yeatmans

argument för demokratiska optioner i kontraktänkandet. I bokens utmärkta sammanfattning konstaterar Ervik, Kildal och Nilssen att kontraktualismen visserligen har demokratisk potential men är likväl starkt bunden till asymmetriska maktrelationer.

Det aningen problematiska i bilden av välfärdsstatens kontraktualistiska omordning är den nya kontraktualismens förhållande till det förgångna. Från bokens kritiska samtidsanalyser och framtidsvisioner öppnas historiska perspektiv som författarna kunde ha utvecklat vidare i sina tolkningar om vad som är nytt.

Såsom Ervik och Kildal i sitt kapitel om Norge och Storbritannien och Petersen i sitt kapitel om Danmark visar, var utvecklingen av ovillkorliga sociala rättigheter som var baserade på medborgarskap och kollektivt ansvar ett centralt drag i uppkomsten av de europeiska välfärdsstaterna. Detta drag kan begreppsliggöras med «socialt medborgarskap» och «dekommodifiering», vilka Esping-Andersen, med Marshall och Karl Polanyi som sina inspirationskällor, kopplade samman. I en historisk analys av den nya kontraktualismen skulle det dock vara motiverat att fästa större uppmärksamhet vid andra drag i välfärdsstatsutvecklingen, synnerligen i «den nordiska modellens» historia.

Å ena sidan fanns det gränser för den ovillkorliga medborgarskapsbaserade universalism som kom till uttryck i kontrollen över individuellt beteende inom institutionellt socialskydd och behovsprövade bidrag eller inkomstrelaterade sociala förmåner. Å andra sidan kan man säga att byggandet av den nordiska modellen styrdes av en kontraktualism som inte kan uppfattas som «dekommodifiering», men som inte heller innebar den typ av villkorlighet som råder i den nya kontraktualismen.

Den äldre kontraktualismen var förankrad i socialliberala och socialdemokratiska traditioner. Den gick ut på att behandla människor som parter i olika strukturellt asymmetriska sociala relationer och att utjämna dessa asymmetrier. Sådana relationer ansågs förekomma i arbetslivet mellan arbetstagare och arbetsgivare och senare också i familjen mellan kön och generationer. Genom socialpolitisk lagstiftning och kollektivavtal skulle man skydda och förstärka den svagare parten och förhindra den starkare parten från att presentera sina särintressen som generella intressen. Således skulle sociala relationer, inte minst mellan arbetstagare och arbetsgivare, omformas i riktning mot genuina kontrakt och individuell autonomi. Medborgarskap skulle inte endast gälla förhållandet mellan stat och individ, utan också utgöra en dimension i sociala relationer och därmed bli «socialt medborgarskap» i en annan mening än i Marshalls teori. Denna slags kontraktualism spelade en viktig roll i hur byggandet av välfärdsstaten i Norden flätades samman med lönearbetsmarknads utveckling.

Välfärdsstaten har omformats institutionellt för att fylla konkurrensstatliga funktioner i den globaliserade kapitalismen. Samtidigt har kontraktualismen blivit frigjord från den konkreta utopi som innebar att man inom ett nationellt samhälle kunde och borde utjämna strukturella asymmetrier och därmed skapa förutsättningar för paritetiska kontrakt. Detta är ett sätt att karakterisera utgångspunkter för den nya kontraktualism som Ervik, Kildal och Nilssen tillsammans med sina kollegor så intressant och inspirerande analyserar.

Boken öppnar perspektiv för fortsatt diskussion om den nya kontraktualismens politiska dimensioner. Det är möjligt att utveckla motvikt till den förstärkta asymmetriska villkorligheten genom lösningar som universell basinkomst, som tar avstånd från den historiska

kopplingen mellan välfärdsstat och lönearbetsamhälle. Det är emellertid också möjligt att försöka aktualisera de idéer om paritetiskt kontrakt och individuell autonomi som utvecklades i samband med denna koppling. Eventuellt finns det ännu kvar något av den gamla kontraktualismens kritiska potential.